

Pethő László

A RENDSZERVÁLTOZÁS HATÁSAI

- erdélyi, ausztriai és jászszági falvak vizsgálatának tapasztalataiból -

Nemrégiben zajlott le az a kutatássorozat, melyet osztrák és erdélyi kutatókkal és tanítványainkkal végeztünk el.¹ A vizsgálat résztvevői - több hónapos felkészülés után - egy-egy hetet töltöttek el három faluban. Vizsgálódásunk középpontjába a kelet-európai változások nyomán kialakult helyzet, a helyi közélet és az egyesületi élet került. Munkánkat - mind itthon mind a határokon túl - több szervezet támogatta, segítettek bennünket a helyi vezetők és megértéssel fogadtak a helybeliek, akiket alaposan kikérdeztünk.² A vizsgálati adatok részletes bemutatása előtt érdemes mindhárom falu helyzetét vázolni.

Az erdélyi falu

Kalotaszentkirály a Kalota patak völgyében fekszik. Az Ady által is megénekelt folyócska tulajdonképpen két települést választ el egymástól: Kalotaszentkirályt és Zentelkét, amelyek *"népe évszázadokon át folytatott versengésével, egymást túlhaladni vágyó igyekezetével elég sok borsot tört egymás orra alá "* - írja a táj krónikása Vasas Samu. Az évszázados gyökerű rivalizálás legfőbb alapja a két falu lakóinak eltérő státusa volt, a kalotaszentkirályiak nemesi jogállásával szemben a zentelkiek jobbágyok voltak.

A legközelebbi várostól, Bánffyhunyadtól hét kilométerre fekvő falu újkori nevezetessége az, hogy 1941-ben határában húzódott a román-magyar határ. Alig találkoztunk olyan idős emberrel, aki ne idézte volna ezt a néhány évet. Voltak, akik a falu emeletes iskolájában lezajlott díszes ünnepségre emlékeztek, mások az ugyanerre az alkalomra kézigránáttal felfegyverkezett, majd lefogott román

---

¹ Az 1993-ban lezajlott kutatást Neményi Ágnes a Kolozsvári Babes-Bölyai Egyetem Szociológia Tanszékének oktatója, dr. Helmut Retzl és Heinrich Wendt a Linzi Pedagógiai Akadémia tanárai valamint e sorok írója vezették. Az osztrák és a magyar falu vizsgálatában 10 linzi hallgató, az erdélyi faluében 12 erdélyi egyetemista vett részt és velük együtt tevékenykedett mindhárom helyszínen a Jászberényi Tanítóképző Főiskola 20 hallgatója.

² A kutatás anyagi fedezetét Ausztria Kultuszminisztériuma, az Országos Tudományos és Kutatási Alap, az Ezredforduló Alapítvány és a Honismereti Szövetség biztosította. Külön köszönettel tartozunk Fodor István jászjákóhalmi, Johann Veil aigeni és Kisjancsi József kalotaszentkirályi polgármestereknek és megannyi munkatársuknak, akik mindhárom helyen segítettek bennünket.

merénylők meghiúsult akcióját idézték fel. Egyik szállásadónk faluban született, idős román szomszédja viszont a borsod megyei Farkaslyukon munkaszolgálatosként eltöltött hónapjaira gondolt vissza.

Ma Kalotaszentkirály fogalmát kétféle értelemben használják. Közigazgatási szempontból öt falu együttese, melynek 2200 lakójából 73:27 a magyarok, illetve a románok aránya. Más fajta megközelítésben Kalotaszentkirály székhelyközségben (+ a történelmi, de máig számon tartott Zentelkén) 1200-an élnek s ebben a két faluban csak 10 %-nyi a románság részesedése. Tovább árnyalja a képet, ha a felekezeti megoszlást is elsorolom, miszerint 1060 a reformátusok, 50 a baptisták száma, a többiek pedig ortodoxok. A reformátusok természetesen magyarok, az ortodoxok románok, a baptisták között valamivel több a román, mint a magyar. A falu fölötti havasi falvakban viszont már egyértelmű a román többség. *Kalotaszentkirály végeredményben egy magyar többségű, magyar és román lakossággal egyaránt érintkező sziget.* Az idősek közül sokan alig értenek valamit románul, a fiatalok többé-kevésbé bírják az államnyelvet. A mikroközösség többségének hatására viszont a faluban élő románok - a pópa kivételével - mindannyian jól beszélnek magyarul.

Kalotaszentkirályon az 1989-es forradalom előtt kizárólag románok lehettek a vezetők, azóta viszont fordulat állt be. Ma a községet egy 11 tagú, havonta ülésező képviselőtestület irányítja. A tagok közül nyolcan az RMDSZ, hárman a Vatra képviselői, ami csaknem megegyezik a nemzetiségi megoszlással. A testület élére került polgármester az RMDSZ támogatásával lett a falu első embere, abban viszont már a korábbi beidegződéseken alapuló gyakorlat érvényesült, hogy alpolgármestere román. A hazai olvasó számára meglehetősen pejoratív hangzású Vatra a faluban nem az elszabaduló nacionalizmust jelenti, hanem egyszerűen a más nemzetiséghez, a románsághoz való tartozást. A választások alkalmával az RMDSZ-re szavazó magyarokkal szemben a román választó a Vatra-ra szavazott.

A falu önkormányzata, vezetése számos tekintetben eltér a hazai gyakorlattól. A polgármestert, románul *primar*-nak nevezik, ami tükörfordításban *bíró*t jelent és a lakosok nemegyszer inkább az utóbbit is várják tőle. Tegyen igazságot vitás esetekben, gondoskodjon a legelőről, utakról stb. Jogilag is sajátos a primar-polgármester helyzete, hiszen a képviselőtestületben nincs szavazati joga, de a testület utasítására *elrendelhet dolgokat*, ami azért nem kevés hatalmat jelent.

A legjellemzőbb talán mégis az, amit a pénzügyekben és a falu fejlesztése terén tehet az önkormányzat. A község ugyanis nemcsak szűkkörű autonómiával, hanem nagyon csekély mennyiségű forrással is rendelkezik. Így csak akkor érhet el valamit, ha megfelelő kapcsolatot épít ki a prefekturával vagy a

minisztériummal. Példa erre az akuttá vált probléma, az ivóvízellátás megoldása. Erre a lakosság is hajlandó volt áldozni, össze is gyűlt 200 000 lej, amivel már el lehetett indulni. A polgármester felszerelte magát pálinkával s így megszerezte a minisztériumból a tanulmányterv elkészítéséhez szükséges összeget. A tanulmányterv birtokában és újabb pálinkamennyiséget magával víve a prefekturán kopogtatott s így bekerült azon boldog 5 község közé (a prefekturához tartozó 75 közül), amely több tízmilliós támogatással rendbe hozhatja ivóvízellátását.

Az osztrák falu

A cseh-osztrák-német hármashatár közelében fekvő, felső-ausztriai Aigennek szintén van szomszédja. Tulajdonképpen összeépült Schlägl-el amelyhez szoros szálak kötik, de legalább ugyanennyi szétválasztó elem is van köztük. Schlägl a régebbi, ahol 1201-1204 között a ciszterciek kísérelték meg a kolostor alapítását, de ez csak a premonstreieknek sikerült, melynek nyomán az apátság és környéke egyházi érdekeltségűvé vált. Az oklevelekben először 1242-ből említett Aigen viszont "polgárabb alakulat", lakói vásártartási jogot, a schläglieknél kedvezőbb státust szereztek. Mindez nem kevesebbet jelent, mint azt, hogy Aigen lakói az erdélyi kalotaszentkirályiakhoz hasonlóan szintén nem éltek jobbágysorban.

A két falunak 3416 lakója van, melyből 1826 esik Aigenre. A lakosok tradicionális foglalkozása az erdő- és a föld hasznosítása, valamint az ehhez kapcsolódó iparűzések (fafeldolgozás, üveggyártás, sörfőzés). Aigenben a második világháború befejezéséig, majd az ezt követő egy-másfél évtizedig nem is történt az életformában lényegesebb változás. Az ötvenes-hatvanas évtizedfordulóra viszont két dolog nyilvánvalóvá vált. Az egyik a vasfüggöny ténye, amely a csehszlovák és a magyar határral közvetlenül érintkező területeket "Todesgebiet"-té, holt vagy nyersebben és találóbban *döglött vidékké* tette. A határmenti vidékek fejlődése és fejlesztése jóval elmaradt az ország kedvezőbb fekvésű területeitől. Nos a cseh határtól hét kilométerre fekvő Aigenre is ez a sors várt volna, ha nyugatabbra nincs itt a közelben a német határ. Az aigeniek hamar ráéreztek erre a lehetőségre és boldogulásuk lényeges forrása lett a német gazdasági csoda. Az onnan érkező kirándulók, síelők és más fajta kikapcsolódást keresők fellendítették a falu idegenforgalmát.

Aigenben 25 tagú képviselőtestület működik, ami létszámában számos tekintetben emlékeztet a mi nagylétszámú tanácstestületeinkre. Üléseik is

ritkábban vannak, hiszen évente 5-8 alkalommal kerül sor ilyen összejövetelekre. A hat évre szóló mandátummal rendelkező képviselők maguk közül választottak polgármestert, amihez szintén érdemes némi magyarázatot fűzni. A 32 millió schillinggel gazdálkodó Aigenben - a magyar és a román faluval szemben - csak részfoglalkozású a polgármester ! - A polgármestert a 17 képviselővel rendelkező néppárti (ÖVP) többség jutatta funkciójához, akikkel szemben 5 szociáldemokrata (SPÖ) és 3 szabadságpárti (FPÖ) képviselő foglal helyet.

Az egyértelműnek tűnő többség ellenére elvétve vannak előre lefutott döntések. V. polgármester és az iskolaigazgató ószülő-kopaszodó fejükre mutatva, félig komolyan, félig tréfásan jegyezték meg, hogy mindez *a demokrácia következménye*. A demokrácia meglehetősen időigényes valami. Ottjártamkor például az iskolaigazgató éppen a délután ötkor kezdődő ÖVP frakcióvezetőségi ülésre sietett, amelyen egyebek mellett az egyik fontos problémában, az idősök panziójának kialakításában kellett döntést előkészíteni, taktikát egyeztetni. Ez valószínűleg nem ment egykönnyen, mert még este 10 órakor is égett a villany a község házában.

Az aigeni testület mozgástere korántsem korlátlan. Az említett 32 millióból ők is csak 4 millió schillingről dönthetnek saját hatáskörükben, a többi meghatározott feladatok teljesítését szolgálja. További mozgásteret ad a tartománnyal (Land) való együttműködés, melynek sokkal nagyobb jelentősége van, mint nálunk. A területi igazgatásnak bizonyos területeken (oktatás, egészségügy, munkaügy stb.) komoly a szerepe és ami egyáltalán nem mellékes, anyagi eszközökkel is rendelkezik. A községek így ezúton is juthatnak forrásokhoz.

Az osztrák falu nem annyira ebben a tekintetben, hanem *differenciált intézményrendszere* révén van igazán előnyös helyzetben. Ha a látogató csak a község házában tapasztaltakra és az ott meglehetősen mostoha körülmények között dolgozó öt és fél hivatalnokra alapoz, akkor téved. Aigenben ugyanis ezen kívül *bíróság és közjegyző* működik, nem is beszélve arról a *28 egyesületről, amely a fiatalok sportolásától, az önkéntes tűzoltók tevékenységén át, a különféle szabadidő- és hobbykörökön keresztül, a település életében kulcsszerepet játszó idegenforgalmi szövetségig* a falu életének minden területére kihat.

A magyarországi falu

Jászfákóhalmát szintén a város közelsége miatt választottuk ki. A falu mezőgazdasági jellegű hagyományokkal ugyanúgy rendelkezik, mint ipariakkal. Az utóbbiak elsősorban a helyben megtermelt javak feldolgozására épültek. Így

lett a helyi malomban örölt liszt a környéken fogalom. Messze földre vitték a település hírért a csizmadiák, a szücsök, a cipészek és nem kevésbé a bútorkészítéssel és épületmunkával egyaránt foglalkozó asztalosok. A számítását megtaláló iparos réteg századunk első felében folyamatosan gyarapodott. A határban vagy az otthoni műhelyekben végzett munka lehetőségének beszűkülése után a jákóhalmiak egyre többen lettek alkalmazottá vagy gyári munkássá. Így a faluból ma többszázan járnak Jászberénybe dolgozni, akik között a segédmunkás ugyanúgy megtalálható, mint a gyári fejlesztőmérnök vagy a jogász.

Jászfákóhalmán megannyi más magyar településhez hasonlóan 1990 őszén alakult meg az új önkormányzat. A környék falvaitól eltérően a korábbi tanácselnök helyébe *új polgármestert választottak*. Ő elődjével szemben nem a közeli városból jár ki, hanem *helybeli*, és az általa vezetett honismereti szakkör tagjainak aktív támogatásával került a polgármesteri székbe. Jászfákóhalmán alakultak ugyan pártok, de hamar népszerűtlenné váltak, mert mindössze egyetlen SZDSZ-es képviselő került be a testületbe - aki hamarosan kilépett - a többiek mindannyian függetlenek. Így végeredményben nem jutott hely sem a kisgazdáknak, sem a FIDESZ-nek, sem az MSZP-nek, sem az MSZMP-nek. A jászfákóhalmi testület tehát párthovatartozás szerint *lényegében értelmezhetetlen*.

A váltás hatása más tekintetben is érződött: a korábbiakkal szemben *nyolc diplomást választottak be a testületbe*. Többek között orvos, jogász, tanár, tanító, népművelő, állatorvos kapott helyet az új grémiumban. A megalakulásuk óta eltelt három év már azt is bizonyította, hogy más értelmiségi szakembernek lenni és más dolog a falu érdekében politizálni. A testületből 1993 nyarára már csak hatan maradtak az eredetileg beválasztottak közül. (*Aigenben egy tag lépett vissza egészségi okok miatt, Kalotaszentkirályon pedig senki.*) Először az orvos mondott le, sokallva a hosszú ülésezéseket, nagyobb vihart okozott viszont kollégájának esete. A testület - még nem sokkal megalakulása után - úgy határozott, hogy mindazon alkalmazottaitól, akik elérik a nyugdíjkorhatárt, megválják. Első nekifutásra így döntöttek a 60 életévét betöltő háziorvossal szemben is. Döntésük hatását rosszul mérték fel, amiből nem mindennapi kalamajka keveredett. Valószínűleg nem így történt volna mindez, ha Aigenhez hasonlóan rászánták volna az időt minden fórumon az eset megemésztésére és az se lenne baj, ha itt is lenne például helyben bíróság.

Feltételezhető még, hogy Jászfákóhalmán az előbbi esetben és más tekintetben is hiányzik a középszint. Az önkormányzati törvény igen nagy autonómiát biztosít, ami megnövelte a hasonló nagyságrendű települések mozgásterét. Jászfákóhalmán az óvónőtől a könyvtárosig, a hivatalsegédttől a jegyzőig bezárólag kerek százannal vannak, akik az önkormányzat alkalmazottai.

Az osztrák és az erdélyi faluban *ezen alkalmazottak többségének nem helyben van a főnöke*. Az autonómia viszont kétségkívül megnövelte a helybeliek cselekvési aktivitását, ami különösen bizonyos fejlesztési kérdések megoldásában (telefon, gáz) jelentős.

Vizsgálati eredményeinkből

Az osztrák kollegákkal összeállított kérdőívek alapján a három hasonló nagyságrendű faluban hasonló mennyiségű lakót kérdeztünk meg.³ Megoszlásukat a következő táblák mutatják.

Település	A lakosság száma	A megkérdezettek száma
Aigen	1802	104
Jászjákóhalma	3143	124
Kalotaszentkirály	1200	102

1. sz. tábla

Település	A megkérdezettek neme	A megkérdezettek életkora
-----------	-----------------------	---------------------------

³ A kérdőívben feltett kérdések:

1. Kihez fordul Ön, ha valamilyen *helyben* megoldható problémája van ?
2. Melyik egyesülethez, szervezethez fordul Ön, ha valamilyen *helyben* megoldható problémája van ?
3. Kihez fordul Ön az következő problémáival ?
  - 3.1 munkahelykeresés
  - 3.2 lakás
  - 3.3 oktatás, iskola
  - 3.4 szabadidő, szórakozás
  - 3.5 szociális problémák (jogi segítség, szociális gondoskodás, segítség)
  - 3.6 egészségügyi
  - 3.7 falufejlesztési, kommunális probléma
4. Melyik azok a legfontosabb problémák, amelyet a falu önkormányzatának feltétlenül meg kell oldania

?

5. A válaszoló neme:

7. A válaszoló életkora

7.1 16 - 30

7.2 31 - 60

7.3 61 -

	Férfi	Nő	16-30	31-60	61-
Aigen	51	53	33	36	34
Jászfákóhalma	59	65	25	60	38
Kalotaszentkirály	51	51	32	39	31

2. sz. tábla

A következőkben sorra vesszük az egyes kérdésekre kapott válaszokat. A 3. sz. táblán azt mutatjuk be, hogy a falvakban mely személyek és milyen mértékben számítanak mérvadónak. Az elzárkózó vagy elutasító válaszok pedig éppenséggel ennek ellenkezőjéről adtak jelzéseket.

Kihez fordul Ön, ha valamilyen *helyben* megoldható problémája van ?

Megnevezett személy	Aigen	Jászfákóhalma	Kalotaszentkirály
Polgármester	74	31	34
Jegyző	10	0	1
Képviselőtestület	11	47	12
Család	5	19	20
Iskolaigazgató	2	0	0
Pap	3	0	5
Kocsmáros	3	0	0
Istenhez	0	0	5
Nem válaszolt, senkihez	19	23	18
Megkérdezettek száma	104	124	102

3. sz tábla

Következő kérdéseink *nem személyekre*, hanem *szervezetekre* vonatkoznak. Az említések száma bizonyos mértékig utal a civil társadalom szervezettségére. A megemlélt szervezetek fajtái mutatják, hogy milyen célokkal és milyen tartalommal szerveződnek a helyi egyesületek. Itt is felhívnom a figyelmet az elutasítások számára, melyek mutatják, hogy a falvak lakói mennyire kalkulálnak vagy ellenkezőleg nem kalkulálnak az adott szervezetekkel.

Milyen egyesülethez, szervezethez fordul Ön, ha valamilyen *helyben* megoldható problémája van?⁴

Szervezet, egyesület	Aigen	Jászfákóhalma	Kalotaszentkirály
Néppárt (ÖVP)	8	0	0
Tűzoltó egyesület	8	2	0
Idegenforgalmi szövetség	6	0	0
Képviselőtestület	5	16	31
Zenei egyesület	5	0	0
Nyugdíjas egyesület	4	0	0
Csendőrség	3	0	0
Kereskedelmi kamara	3	3	0
Szociáldemokrata Párt	3	0	0
Kertbarátok köre	2	9	0
FIDESZ	0	3	0
Kisgazdapárt	0	3	0
Ipartestület	0	3	0
RMDSZ	0	0	28
Asszonyklub	0	0	4
Nem válaszolt, semelyikhez sem	54	80	28
Megkérdezettek száma	104	124	102

4. sz tábla

További kérdéseink a speciális problémák jelenlétére, illetve azok megoldásának módozataira vonatkoztak. A 5. sz.táblázatban többféle válaszolási motívumot vontunk össze. A közreadott mutatókban keverednek a válaszolók szükségletei, érdektelensége, elégedettsége vagy elégedetlensége, valamint a

⁴ További, kétszer vagy annál kevesebbszer említett, a táblázatba fel nem vett szervezetek és egyesületek:

Aigenben: Parasztszövetség, Porgárórség, Labdarúgó klub, Veteránklub, Sportegyesület.

Jászfákóhalmán: Horgászegyesület, Vadásztársaság, MDF, MSZP, Takarékszövetkezet.

Kalotaszentkirályon: MADISZ, Bibliakör, Keresztyén Ifjak Köre, Sportegyesület, Legeltetési társulat, Szövetkezet (a felbomlott tsz utódszervezete)

változtatás lehetőségének felmérése. Itt képet kaphattunk arról, hogy a falvak lakossága mennyiben tartja politikai és szakmai vezetőit alkalmasnak és kompetensnek az egyes problémák megoldására. A táblázatban közöltek különösebb kommentálása nélkül is szembeütő, hogy a nagyon is különböző adottságú falvakban az egyes problémák jelenléte és súlya nagymértékben hasonlít egymáshoz. (Munkalehetőségek, a polgármesterek szerepe, orvosok elismertsége, iskolák szerepe.) A táblázatban közreadottak mellett külön érdemes kitérni a lábjegyzetekben közöltekre. Az ott részletezett problémák tekintetében jó néhány speciális vonást fedezhető fel.

Kihez fordul Ön a következő problémáival ?

Probléma jellege	A i g e n ⁵							
	Polgár- mester	Képv. testül ⁶	M. közp.	Tanár	Orvos	Bank	Kultúr- ház ⁷	Pap
Munkahelykeresés	2	2	20					
Lakáskérdés	8	42				1		
Iskola, oktatás			6	47			11	
Szabadidő, szórakozás	3	7					4	
Szociális gondok		14	3		8			
Egészségügyi					94			
Kommunális	40	34						
	J á s z j á k ó h a l m a⁸							

⁵ Aigenben felsoroltakon kívül jelentősebb említést kapott a *szabadidő szervezésében* a turistaegyesület (19), a sportszövetség (10), *szociális kérdésekben* a bíró (27), a nyugdíjas szövetség (5), *egészségügyben* a gyógyszerész (4), a járási rendelő, *kommunálisban* pedig a pártok (7).

⁶ A képviselőtestület fogalma mindhárom helyen keveredett a polgármesteri hivatallal.

⁷ Aigenben a népfőiskola felnőttoktató tevékenységét is beleértették, a másik két helyen főleg a szórakoztató funkcióját hangsúlyozták.

⁸ Jászjákóhalmán *iskolaiügyben* külön hangsúlyozták a városi iskolát (10), *szabadidő terén* a városi lehetőségek igénybevitelét (13), az időhiányt (16), *szociális kérdésekben* az ügyvédet (8), ***egészségügyben* a másik orvost (40 !)**, *kommunálisban* falugyűlést (8).

Munkahelykeresés	1	14	49					
Lakáskérdés		27				17		
Iskola, oktatás		8		58				
Szabadidő, szórakozás	4	4					8	
Szociális gondok	6	65						
Egészségügyi					75			
Kommunális	14	79						
	Kalotaszentkirály⁹							
Munkahelykeresés	8	4	34					
Lakáskérdés	12	21						
Iskola, oktatás			3	64				
Szabadidő, szórakozás	8	2	4				28	8
Szociális gondok	7	18						2
Egészségügyi					89			
Kommunális	26	37						2

5. sz. tábla

Nem kevésbé tanulságos a negatív válaszok áttekintése, ami sok mindent elárul az adott falu lakóinak közéleti aktivitásáról, ill. passzivitásáról. A válaszokban lényeges árnyalatnyi különbségek mutatkoznak. Az aigeniek válaszai számítanak a legegyszerűbben nemnek. Ezzel szemben a kalotaszentkirályiak válaszaiban egyfajta rezignáció és kilátástalanság is vegyül. A jászjákóhalmiak többféle módon fejezték ki, ill. árnyalták elégedetlenségüket vagy éppen közömbösségüket.

Nemleges vagy elutasító válaszokat adók speciális problémák esetén.

Probléma jellege	Aigen	Jászjákóhalma	Kalotaszentkirály
Munkahelykeresés	45	53	37
Lakáskérdés	48	72	59
Iskola, oktatás	40	41	25
Szabadidő, szórakozás	58	77	57
Szociális gondok	36	32	38

⁹ Kalotaszentkirályon *szociális kérdések megoldásában* támaszkodnak sokan az ügyvédre (20).

Egészségügyi	6	3	7
Kommunális	32	18	26
Megkérdezettek száma	104	124	102

6. sz. tábla

Záró kérdéseink a szükségletek, az óhajok és a kívánságok firtatásával próbálták meg kipuhatolni, hogy milyen irányú fejlesztéseket és változásokat szeretnének elérni az egyes települések lakói. Az ehelyütt adott válaszok alapján - különösen az infrastruktúra terén - nagyon határozottan körvonalazódtak a jelentős eltérések. Így pl. az osztrák faluban immár a környezetvédelemmel összefüggő és a szociális problémákat hangsúlyozták, addig a magyarban erőteljes infrastrukturális fejlesztést sürgettek. Az erdélyi faluban a meglévő infrastruktúra működtetése okozza a legnagyobb gondokat, másrészt bizonyos igények meg sem fogalmazódtak. (telefon, gáz)

Melyik azok a legfontosabb problémák, amelyeket a falu önkormányzatának feltétlenül meg kell oldania ? (A leggyakrabban, ill. tíznél többször említett három probléma.)¹⁰

A probléma jellege	Aigen	Jászjákóhalma	Kalotaszentkirály
A falun átmenő főút elterelése	56		
A főút rendbetétele			35
Úthálózat bővítése		31	
Parkolóhelyek kialakítása	15		
A helyi politika javítása	15		
Idősek otthonának kialakítása	14	5	
Közbiztonság javítása		12	
Vezetékes gáz bevezetése		15	2
Telefonfejlesztés		15	2
A vezetékes vízellátás megoldása, korszerűsítése		6	33
Szennyvízcsatorna kiépítése, fejlesztése	1	5	12

¹⁰ Ebben a kérdésben az egyes kérdezéstechnikák eltértek egymástól. Az összevethetőség érdekében ezért csak a három legfontosabbnak tartott kérdést emeltük ki, illetve vetettük össze.

Munkahelyek teremtése	9	11	10
A kereskedelem fejlesztése			10
Nem válaszolt, illetve szerinte nincs ilyen probléma	20	5	9

7. sz tábla

Zárszóként

Áttekintésünk számos tekintetben hű képet adott a térségünkben végbemenő nem mindennapi változásokról, sőt a nagyon is eltérő országok helyzetét áttekintve arról is, hogy melyek lehetnek a változások fő irányai. Egyik oldalról plasztikusan kirajzolódnak az el- és lemaradások, de egyúttal az is, hogy egy magasabb szintű infrastruktúra megléte esetén miféle - egyáltalán nem könnyebben orvosolható - problémák jelentkeznek.